

Arne Lie Christensen 2015. *Ut i det fri. Livet på setra, hytta og landstedet*. Oslo, Pax forlag. 319 sider.

Anmeldt av Kerstin Gunnemark

Bokens omslag är illustrerat med ett tavelmotiv, en liten röd stuga med vita knutar omgiven av höga barrträd vid strandkanten av en sjö. Tavlans guldrum är upphängd på en gammal omålad brädvägg. Illustrationen är signifikant för bokens innehåll med målsättningen att problematisera dagens föreställningar om och idealiseringen av boendet i små fritidshus i den orörda norska naturen. Arne Lie Christensen uppmärksammar läsaren på att dagens uppfattningar har länkar till 1800-talets nationalromantiska ideologi som också framhöll friluftslivets enkelhet som något typiskt norskt. I ett långt historiskt perspektiv visar författaren att säsonsboende förekommit i alla tider och bostadsförhållandena har varit mycket varierande. Under förindustriell tid flyttade välbärgade köpmansfamiljer till sina løkker, vilket i en svensk kontext motsvaras av Göteborgs landerier och Stockholms malmgårdar. Det var lantställen med fruktträdgårdar och odlingsmark i närheten av stadskärnorna, där hela hushållet bodde ståndsmässigt under sommarsäsongen. I takt med konsumtionssamhällets utbredning minskade odlings betydelse, men traditionen att byta miljö sommartid kvarstod. Kring förra sekelskiftet kom lantställets arvtagare att bygga sommarvillor i Schweizer-stil, vilket då var högsta mode. Bland bönderna var fåbods systemet en viktig ekonomisk förutsättning under många sekler. Säsonsvis flyttade delar av hushållet till olika setrar (som på svenska kallas fåbodrar). Ofta var det ogifta kvinnor som vallade kreatur på de högst belägna fåbodarna i det bergiga landskapet, medan männens säsonsboende i

högre grad var förenat med skogsbruk och fiske, i kojor och bodar. Med tiden miste det småskaliga fisket, jord- och skogsbruket betydelse och många människor flyttade till städerna. Arbetarfamiljerna satsade då på koloni- eller sommarhytter (stugor) i närheten av städerna och investerade många arbetstimmar på fritiden för att kunna förverkliga sina stugdrömmar. Uppskattningsvis har knappt hälften av alla norrmän idag tillgång till en fritidsbostad, i form av äldre hus som uppförts för året-runt- eller säsonsboende på landsbygden, alternativt sommarhus i olika storlekar och stilar.

Klasstematiken är väl artikulera d i boken för att visa på säsonsboendets ekonomiska aspekter. Alla förenade nytta med nöje under förindustriell tid. Inom fritidsklassen, de som enligt Thorstein Veblen inte själva behövde arbeta, var dessutom lantställets arkitektur med internationella förebilder en eftersträvtansvärd statussymbol. Söner till förmögna familjer reste på *grand tour* i Europa för att bland annat studera slott och herresäten. Det kom även utländska turister till Norge som beundrade det bergiga och i deras tycke mycket exotiska landskapet. Utifrån de källor som Lie Christensen använder är det framför allt borgerlighetens natursyn och dessutom ett manligt betraktelsesätt som får stort utrymme i boken. Det är 1800-talets författarskap, reseskildringar och historiseringar kring den tidens landskapsmåleri som repeteras. Även när fåbö jänternas sommartillvaro beskrivs är det med referens till Eilert Sundt. Detta är självfallet en konsekvens av källäget, men förvånande att Lie Christensen inte diskuterar denna genusaspekt. På ett par ställen i boken omnämns att många kvinnor på landsbygden under 1900-talet fick extra inkomster av uthyrning till sommargäster. Några startade även pensionat och kunde anställa unga kvinnor. Lie Christensen hänvisar till flera magisteruppsatser i etno-

logi som bygger på intervjuundersökningar, men han förbiser att själv på ett mer ingående analysera de intervjuade kvinnornas berättelser, om deras natursyn och erfarenheter vare sig de var badgäster, pensionatsägare, anställda eller hytteinnehavare. Lie Christensen förlitar sig istället på skönlitterära beskrivningar och självbiografiska skrifter. Exempelvis lyfts Johan Borgens memoar «Barndommens rike» fram som belägg för 1900-talets nya medelklass avståndstagande till tidigare borgerliga generationers luxuösa sommarliv. Borgen tillhör den intellektuella samhällsgrupp som föredrar «tarvligheten» det vill säga enkelheten utan nedsättande omdömen, förstådd utifrån äldre språkbruk. «Tarvligheten» var eftersträvansvärd som modern motkultur till äldre maktförhållanden, när klasskillnaderna minskade i det norska samhället. Det var eftertraktat att bo utan elektricitet, indraget vatten och enbart ha utedass. Att dessutom som tjänsteman, på fritiden få möjlighet att bygga och reparera hus, eller göra något annat med sina händer, ingick i denna norm. I det avslutande kapitlet skriver Lie Christensen att både hans far och han själv anammat detta förhållningssätt, men läsaren får ingen information hur hans mor upplevde stugboendets primitiva standard. Men i en övergripande analys av dagens förhållanden fram-

hålls att en del norrmän rustat upp sina setrar, hytter och landsteden för att försäkra sig om en komfortabel semestertillvaro, medan andra fortfarande bejakar enkelheten och ser den som en förutsättning för kvalitativt sommarliv i samklang med naturen.

Arne Lie Christensen visar upp ett stort kulturhistoriskt kunnande med referenser till etnologi, litteratur-, arkitektur- och konsthistoria. Som svensk har det varit intressant att läsa denna bok då likheterna mellan Sverige och Norge är slående. Författaren slår hål på stereotypen om norrmännen som alltid har och fortfarande vill förlägga sin fritid i ensligt belägna små hus i ödemarken. I Norge finns och har alltid funnits olika sociala skikt med varierande sommarlivs preferenser. Det är också klassanalysen i förhållande till föreställningar om säsonsboende och naturupplevelser som är bokens främsta kunskapsbidrag. Texten är dessutom mycket välskriven och rikt illustrerad på ett förtjänstfullt sätt. Med detta sagt, skulle jag gärna läsa en ny bok av författaren om människor som i början av 2000-talet återkommer till samma platser år efter år, som han själv gör. Den skulle kunna handla om ut i det fria i Grekland, Spanien och Norge och bygga på intervjuer, eller varför inte autobiografi!